

Språkstipendium för kurs i ryska vid Moskvas Statliga Universitet juni 2009

Med hjälp av stipendium från Hiertanämnden kunde jag sommaren 2009 gå en treveckors kurs i ryska vid Moskvas Statliga Universitet i Moskva. Kursen arrangerades av resebyrå Iventus och ägde rum 8/6-27/6. Min tanke med att gå kursen var givetvis att bättra på mina språkkunskaper i ryska för att kunna skriva om Ryssland och de andra länderna i före detta Sovjetunionen. Kursen var mycket bra och vistelsen i Moskva synnerligen givande.

”Passerskort nummer 9958. Byggnad E. Rum 768 (vänster). Giltigt till och med 27/6 2009. Utfärdat 05/06 2009. Direktören för passavdelningen. Styrelsen för studenthem vid MGU (ej giltigt utan dokument)”. Uppgifterna på mitt *propusk*, mitt passerkort, sade allt om var i hela det väldiga komplex som utgör Moskvas Statliga Universitet, jag hörde hemma några veckor i juni 2009. Vid sidan av undervisning, hade jag mitt boende på universitetet. Boendet var intressant. Det kändes väldigt sovjetisk. Dels är att själva universitetsbyggnaden är synnerligen sovjetisk. Moskvas Statliga Universitet, MGU, har sitt säte i en av de skyskrapor som Stalin lät uppföra under perioden 1930- 1950. Med inspiration från bland annat gotiska katedraler och nyklassicism är ”Stalins sju systrar” mäktiga byggnader, byggda för att ge Moskva en imponerande himlarand. Det gör de, långt efter det att Sovjetunionen slutat finnas. Dels för atmosfären i studentkorridorerna, vilka är inrymda i några av byggnaderna, tankarna till sovjettiden. På varje våningsplan sitter jourhavande tjänstedamer som ansvarar för att ordningsreglerna följs. Under sovjettiden fanns sådana våningsdamer överallt, bland annat hotellen. Atmosfären i min studentkorridor var en blandning av byråkrati och mänsklig värme. Byråkratin kom från reglerna. Värmen, från damerna.

När jag kom till universitetet var varmvattnet i hela anläggningen avstängt. Det är inget konstigt med det. Varje sommar stängs varmvattnet i Moskvas regioner ”av sanitära skäl” av, i olika perioder. Uppehållet i universitetsområdet skulle vara några dagar. ”Fem” sade någon. Vid hissen i korridoren satt en lapp med uppdateringar om vattnet. Det blev många handskrivna strykningar och ändringar innan varmvattnet till slut kom. Vi hade då duschat kallt i tre veckor. Men damerna, som var de som låg bakom ändringarna, kompenserade med sitt sätt. De var rara. De pratade gärna och lät mig ha min frukostost, mitt smör och min mjölk i kylskåpet i sitt lilla rum. Kylskåpet i korridoren fungerade inte.

I ett litet rum på våningen under min fanns en enkel liten matsal, en liten *stolovaja*. Jag brukade äta middag där. Jag valde olika rätter från den handskrivna menyn som satt fasttejpade på disken och väntade varje gång spänt på vad som skulle komma. När maten kom, visade den sig nästan alltid vara ris med någon slags köttgryta. Jag lärde mig aldrig vad som var vad. Men *stolovajan* var enkelt och trevligt och även om Sushi House och Burger King och alla andra tusentals snabbmatställena som finns i Moskva, är en del av dagens Ryssland, kändes det mer äkta att äta i den än ute.

Undervisningen ägde rum i Byggnaden för Humaniora, mitt emot Byggnad E, där jag bodde. Kursen omfattade fyra lektionstimmar, fyra dagar i veckan. I min grupp gick fem elever; en amerikan, tre japaner och jag. Lärarinna Irina höll ett väldigt tempo. Genomgångarna på lektionerna gick fort och läxorna bestod av texter och flera sidor med övningar som skulle göras till nästa dag. Under kursen gick vi igenom participformer, gerundier, verbens aspekter och läste olika texter. En del texter var tidningsartiklar. Det var intressant. Texterna handlade om det nya marknadsekonomiska Ryssland och innehöll termer som "ränta", "kreditkort", "realisation" och "förmånserbjudande". Sådana ord fanns inte då jag bodde i landet 1991-94. Då var det "slutsålt", "fungerar inte", "stängt på grund av "reparation"/ "lunch"/ "tekniska orsaker" eller bara "stängt" i terminologin.

En gång hade vi stadsvandring. Irina visade oss författaren Maxim Gorkijs hem i närheten av Pusjkintorget. Hemmet är idag ett museum. I sitt arbetsrum hade Gorkij, som var en av de första författarna inom den sovjetiska socialrealismen och hade band till de sovjetiska ledarna, en stor plansch med en av Stalins femårsplaner. Intresserade han sig för detta? frågade jag Irina. "Kanske egentligen inte" svarade hon. "Men han ville väl följa med i utvecklingen och på den tiden skulle personer i hans position vara intresserade."

Mina dagar följde ett grovt basschema. Jag pluggade på förmiddagen, hade undervisning mellan 12.00 och 16.00 och gjorde sedan olika saker, allt från vardagligheter som att åka till varuhuset Asjan och köpa en sopborste till mitt rum, till mer exotiska aktiviteter som att åka ut till de nya förorterna och se att det fortfarande finns mataffärer "för invalider och krigsveteraner" eller besöka den stora utställningen vid tunnelbanestationen VDNCha. Tidigare hette utställningen "Utställningen av den nationella hushållningens åstadkommanden" och var ett sovjetiskt propagandamuseum för nationens ekonomiska och tekniska "framsteg". Idag heter exposén "Allryska utställningscentret" och är en mässa - där utställningsmontrarna huvudsakligen är butiker och utställningsföremålen huvudsakligen varor till försäljning.

Möte

Till mina utflykter hör besök på platser jag vistades på när jag bodde i Moskva. Jag vill berätta om ett sådant besök: det till Bassängen. Under min tid i Moskva gick jag så gott som dagligen till en bassäng i närheten av mitt hus på Rubljovskoje sjosse. Bassängen hade ett namn. Den hette Bassäng Fili. Men när man ringde till bassängen svarade kassörskan "Bassängen". Bassängen var mycket sovjetisk så tillvida att den var kringgärdad av regler. Och undantag. För att över huvudet taget komma i fråga för simning var man tvungen att ha ett *spravka*, ett läkarintyg. Jag hade ett sådant. Det var en värdehandling för mig. Väl inne i omklädningsrummet var det badtoffeltvång och kom man så långt som till bassängen, ja då var det badmössa på. Simningen ägde rum i seanser a' 45 minuter. Damerna som satt i kassan var barska. Ibland tänkte jag att dessa damer är sovjetsystemet personifierat. Jag kunde aldrig lista ut hur de såg på mig. Kanske tyckte de att jag var representant för ett penningfixerat västerländskt samhällssystem.

Jag hade ett hatkärleksförhållande till Bassängen. Jag älskade simningen, den generöst långa poolen (50 meter), de varma duscharna och den hjärtliga atmosfären bland de fryntliga ryskor som simmade samtidigt som jag. I duschen lyssnade jag till deras prat. En hel del av det jag vet om ryska kvinnor kommer från ångan i omklädningsrummet i Bassängen. Samtidigt var det trubbel med Bassängen. Den var vara stängd (utan att något hade meddelats i förväg). Jag hade inte förnyat mitt läkarintyg (och fick inte simma). Jag hade glömt badmössa (och fick än mindre simma). Jag kom för sent för seansen (och tvingades vänta fyrtio minuter till nästa seans). Och så vidare. Inte sällan blev det diskussion med damerna. Ibland såg de mellan fingrarna. Men jag har en känsla av att slutresultatet i matchen mellan mig och sovjetsystemet blev 1-0, till systemet.

När jag nu var på plats i Moskva igen hade jag förberett mig för att åter besöka Bassängen. I ett av de många köpcentrum som Moskva kryllar av, hade jag köpt en bikini. Den var gul med guldprickar och kostade 3000 rubel (cirka 800 kronor). Det var dyrt men då ingick två nederdelar; en vanlig bikinibyxa och stringvariant. När jag stod i butiken och förhörde mig om bikinin frågade expediten varifrån jag kom.

– Jag hör på din accent att du inte är ryska.

Det var artigt. Det hörs minsann på mer än min "accent" att jag inte är ryska. När jag svarade "Sverige" började hon prata om Ryssland och världen.

– Vi har det materiellt bra, sade hon, precis som ni. Men skillnaden mellan er och oss är att ni har en framtidstro. Det har inte vi.

Så låter det i Ryssland, 15 år efter det att landet har infört marknadsekonomi och deklarerat någon sorts demokrati. Men grejer finns. Man kan köpa läckra bikinis. De kostar visserligen lika mycket som en tredjedel av en rysk medellön. Men man får en stringrosa på köpet.

På väg till Bassängen tänkte jag på min tid i Moskva. Jag tänkte på hur jag levde då, för 15 år sedan, vad jag drömde om och hur mitt liv har blivit. Ju närmare jag kom, ju mer känslösam och nostalgisk blev jag. Bassängen var sig lik, stor och brungrå och fyrkantig. Jag tog sats, klev in och gick fram till kassan. Där satt de! Kassörskorna från systemet.

Till deras ära ska jag säga att de inte hade förändrats nämnvärt. De måste ha varit i 40-års-åldern då och de såg likadana ut nu: kortklippta frisyrer, clips i öronen, läppstift, rouge-rosig, slät hy. Det gick en hundradels sekund. Så glimtade det till i ögat på den ena av dem.

– Var har du varit hela tiden? frågade hon.

Då brast det för mig. Tårarna vällde fram, jag grät och snyftade.

– Hemma, var det enda jag kunde få fram.

Damerna stirrade. Det kan inte ha varit många gånger någon blivit rörd i den där statsbassängen, framför ögonen på de här sovjetskolade kontrollanterna.

Damen som frågat fattade sig emellertid snabbt.

– Har du läkarintyg?

– Det är hemma, svarade jag. (Detta var sant. Jag har det hemma. Det slitna gulnande pappret är inramat och står på mitt skrivbord i vårt hus i Älta.)

– Okej. Var så god. För den här gången.

Jag duschade, tjuvlyssnade i ångan, tog på mig prickbikinin, simmade 1000 meter och funderade på vilka känslor som kan födas vid möten. Vad jag själv kände vid mötet i Bassängen vet jag. Men jag var ju inte ensam om att mötas. Jag skulle gärna vilja veta. För när allt kommer omkring är det ju inte system som känner, när känslor känns.